

RESSENYES

RAFEL SANTAPAU, (1994) *Tirant lo Tirant*. Introducció i notes: Aureli Barrull i Miquel Viladegut. Ed. Bromera, Col·l. Bromera/Teatre. Alzira.

«Tirant lo Tirant» és la primera obra de teatre que publica Rafel Santapau, autor de Benicarló resident des de fa molts anys a Balaguer, tanmateix no és un autor nou, segons se'ns informa en una extensa entrevista que serveix d'introducció, Santapau ha escrit i estrenat nou espectacles amb el grup que ell dirigeix «Companyia de Comèdies Crisi Perpètua», que té el seu àmbit d'actuació sobretot a les comarques de Lleida. Malgrat el títol, l'obra no és una adaptació més per al teatre de la famosa novel·la de Joanot Martorell, sinó que únicament se l'agafa com a escenari per a contar una història que passa a la cort de Constantinoble en el moment en què Tirant s'hi troba present, més concretament en el dia que Plaerdemavida introduirà Tirant al llit de la princesa Carmesina. Cap dels personatges que surten a l'obra no apareixen al Tirant amb l'única excepció de Carmesina, si bé sovint hi ha referències cap als personatges de Martorell, sobretot pel que fa als seus embolics amorosos. L'obra la protagonitzen dues joves donzelles de la cort, Damiata i Margarida, la primera de les quals s'enamora del cavaller Enrico, que resulta no ser cavaller, sinó que és una dama disfressada, la qual cosa origina un seguit de situacions d'allò més còmiques. L'humor és l'element més destacat de l'obra, es fa patent sobretot en les manifestacions de les donzelles respecte a l'amor i a l'erotisme, dels quals sempre parlen d'una manera desimbolta, directa i sovint desvergonyida, aconseguint un resultat humorístic eficaç. També són d'una gran comicitat els intents de suïcidi de Damiata, o la introducció d'anacronismes com quan Damiata després d'haver begut un licor en abundància, entona un «Sicília, patria querida, Sicília de mis amores». Rafel Santapau es mostra com un bon coneixedor del Tirant lo Blanc, sovint quan els personatges parlen d'amor es fa fàcil trobar el mateix pensament en personatges de la més clàssica de les nostres novel·les. Però el seu coneixement de la literatura clàssica no es redueix només a aquesta novel·la, sinó que també hi trobem cites de Lull, A. March o Eiximenis. L'autor domina molt bé les tècniques de la Commedia dell'Arte, és fàcil establir un paral·lelisme entre els personatges habituals d'aquest gènere teatral, Colombina, Esmeraldina i el capità, amb els personatges de l'obra Damiata, Margarida i Enrico, respectivament. Però no només això, sinó que «Tirant lo Tirant» és també un bon exemple de comèdia d'embolics. L'espai escènic és d'una gran austeritat, i de tots els elements que en formen part, l'autor procura traure el màxim profit, no hi ha res sobrer. Pel que fa al llenguatge, l'obra està escrita en un peculiar català antic, que els diàlegs vius i directes han de fer fàcilment comprensible quan l'obra sigui representada, i accentuar l'humor a que abans fèiem referència.

Josep Manuel San Abdon

GUY DE MAUPASSANT.(1994) . *L'Horlà*. Ed.Bromera, Col. A la lluna de València, Alzira.

Guy de Maupassant en el curt període de la seva vida (1850-1893) va deixar una obra extensa, va escriure més de tres-cents contes, set novel·les, tres llibres de viatges, dues peces teatrals, un recull poètic i tres assajos de diferent temàtica. L'Horlà és una narració curta escrita per Maupassant l'any 1887. Ens narra la història que li succeeix a un senyor de classe social benestant, que durant uns mesos viu obsessionat perquè a casa seva viu un ser invisible, pot ser reflex de les obsessions del propi autor que pensava que a dintre seu vivia un enemic o bé perquè començava a posar-se de moda, de la mà de Jules Verne, la temàtica dels éssers vinguts d'altres móns. El relat està estructurat en forma de dietari que abraça del 8 de maig al 10 de setembre, i en el qual el personatge va desgranant les sensacions que té davant del misteriós ser que habita la seva mansió i les possibles explicacions a tan estrany fenomen. El personatge narrador de qui desconexim el nom, habita una mansió a Rouen, l'estada en la qual li origina un malestar físic i psíquic. La sortida de la mansió li fa tornar el benestar, aquestes sortides les realitza per tal de trobar una solució al seu enigma, solució que cercarà en diversos llocs; com ara en la religió amb una visita a l'abadia de Mont Saint-Michel, allí un monjo li explica que veiem la centimil·lèsima part de tot allò que existeix i li posa com a exemple el vent, que malgrat la seva força, ningú no el pot veure. D'altra banda també cerca la solució per camins científics o pseudocientífics, Maupassant com molts dels seus contemporanis

té molt d'interès pels descobriments sobre els tractaments de la histèria, la bogeria i el nerviosisme mitjançant la hipnosi i per això el protagonista de la narració estudiarà un tractat sobre els habitants desconeguts del món antic i modern o les teories de Mesmer sobre l'hipnotisme, però res no li serveix, està condemnat a un final tràgic. Guy de Maupassant construeix amb mà mestra el relat, intensificant a poc a poc el misteri, fins a aconseguir que un estat d'inquietud s'apoderi del lector.

Josep Manuel San Abdon

JORDI TIÑENA. (1995) : *Un dia en la vida d'Ishak Butmic*, Ed. Bromera, Alzira.

Jordi Tiñena és professor de literatura catalana i fins ara havia estat editor de textos clàssics, com ara *Blandín de Cornualla* o el *Tirant lo Blanc*. Recentment ha irromput en el món de la creació literària amb dues novel·les: *Mort a Menorca*, finalista del I Premi Carlemany, i amb la que ara ens ocupa, amb la qual va guanyar el Premi Ciutat d'Alzira 1994. El primer que ens crida l'atenció d'aquesta novel·la és la data en què fou acabada d'escriure, març 1994 i és que quan l'estàvem llegint, la història que allí se'n estava contant era semblant a la que estàvem veient cada dia als telenotícies, i en realitat ja havien passat quinze mesos, perquè *Un dia en la vida d'Ishak Butmic*, ens narra la vida quotidiana a l'assetjada ciutat de Sarajevo. En efecte, en companyia d'Ishak Butmic, un home de quaranta-cinc anys, antic treballador del periòdic *Oslobodenje*, i el seu amic Zlatko Rondic, un vell llenyataire arribat a la ciutat evacuat pels cascos blaus de la seua petita aldea d'on mai no havia sortit, que es dediquen a arregar ferits i cadàvers pels carrers de Sarajevo, assistim a diferents situacions que es donen a diari en la capital bosniana. En aquesta moderna baixada als inferns que suposa el passeig pels carrers de Sarajevo, podem veure tots els drames de la guerra, les famílies separades, la pèrdua de les il·lusions o el que encara és pitjor, el no poder tenir cap il·lusió, com és el cas dels més joves. O podem veure també el canvi de moral que afecta a les persones en aquestes situacions límit, que les porta a una degradació total. O també al pensament dels assassins com el d'aquest franc tirador que pensa «*que entre un heroi o un criminal de guerra només hi ha el color de la bandera que s'hissarà definitivament sobre la ciutat*». O així mateix aquesta reflexió sobre l'inexplicable de la guerra: «*Hi ha res que ho pugui explicar?, s'ha preguntat fins a la desesperació. ¿Hi ha res que permeti entendre que l'autor de tanta bestialitat és un jove d'aspecte sa i agradable, que fins ara tothom havia tingut per educat i complidor? ¿Què s'ha trencat, perquè aquest tècnic de telèfons, bon fill i bon veí, esdevingui el carmísser implacable que s'ha confessat? ¿Perquè ha arribat a odiar fins a tal punt aquells que abans li eren fins i tot amics?*». Jordi Tiñena ha realitzat una bona tasca de documentació per a escriure aquesta novel·la, com podem comprovar dissortadament en veure cada dia els informatius de qualsevol cadena televisiva. Així mateix, el novel·lista li ha donat a la novel·la una estructura de reportatge periodístic, que fa seguir la lectura amb autèntic interès.

Josep M. San Abdon

Llenguatge i cultura. Per a una ecologia lingüística, de Ricard Morant i Miquel Peñarroya. Universitat de València, 1995. Col·lecció Biblioteca Lingüística Catalana, núm. 17. 317 pp.

Acabat d'aparèixer en el mercat bibliogràfic de llengua catalana, aquest llibre està destinat sense dubte a ocupar-hi un lloc ben destacable. *Llenguatge i cultura. Per a una ecologia lingüística*, obra del lingüista Ricard Morant (de l'escola valenciana del prolífic Angel López García) i de l'historiador Miquel Peñarroya, conjumina precisament una doble visió sincrònica i diacrònica per fornir un document inèdit—per la seua ambició i pels seus resultats— sobre les condicions d'existència de la llengua al País Valencià. Amb una tal premissa, la novetat del títol en relació a d'altres apareguts en la mateixa col·lecció o a la tònica general de la paperassa sorgida els darrers anys amb la llengua catalana com a excusa és que tracta, efectivament, de les sempre difícils relacions entre el discurs i la vida quotidiana—real— dels seus usuaris.

Lluny dels exercicis de virtuosisme de laboratori a què ens tenen acostumats els munyidors filològics de la llengua, Morant i Peñarroya (capitans d'un vaixell tripulat per una nombrosa i entusiasta marineria) agafen l'animal per les banyes i realitzen un recull impressionant de tot tipus d'expressions relacionades amb els grans moments de la biografia d'un individu (un ésser per a la mort i per a la vida: un ésser per a la llengua, doncs): el naixement, l'*oci*, el *negoci* i la mort.

El resultat és un volum dens i pletòric, on els errors puntuals (des de no replegar tots els autors que se citen a la bibliografia final—un *pecat* de lesa edició— fins al tractament excessivament ingenu i superficial de certs temes, com ara la publicitat) no poden entelar, en absolut, els aconseguiments pràctics d'un text de què, en els pròxims anys, se'n sentirà parlar a bastament.

J.G.

Les teories de la recepció literària, de Josep Roderic Guzman, Universitat de València, 1995. Col·lecció comunicació, sèrie Espais Discursius, núm. 3, 130 pp.

Centrant-se, dins l'ampli ventall de les anomenades «teories de la recepció», en les relacionades amb la ubèrrima Escola de Constança, aquest llibre ens proposa una introducció amena i àgil a un episodi crucial per a entendre l'entramat de la teoria de la literatura en el nostre segle.

Tot rastrejant els precedents (formalisme rus, fenomenologia d'Ingarden, estructuralisme praguenc, sociologia de la literatura, hermenèutica de Gadamer), el nucli teòric inaugural de la «Rezeptionsästhetik» (Jauss, Iser) i les diferents branques sorgides d'aquestes fecundes arrels (de la pragmàtica textual als models semiòtics, amb tota la panòplia teòrica de l'anomenada «recepció empírica»), el llibre ens situa correctament en les coordenades d'un moviment ara ja àmpliament incorporat a la vulgata quotidiana de la crítica i la interpretació literàries, però no per això més conegut en profunditat.

Correcte i fins i tot exemplar des del punt de vista acadèmic (un pèl eixut, en tot cas, per als qui creuen que acadèmia i estil creatiu no haurien de ser termes contraposats, però aquest és un mal parcialment associat a aquesta d'altra banda innovadora Col·lecció —ben notori, per exemple, en el número 2, *Signes sobre pedres*), el volum que ressenyem té la virtut de concloure amb una visió perspectiva i prospectiva sobre les incidències d'aquestes teories en l'àmbit lingüístic català, amb exemples no sempre previsibles —útils per als rudiments d'una seriosa literatura (catalana) comparada. Al capdavant, si no té sentit cap estudi d'una literatura si no és comparatista, tampoc no existeix cap llibre sense lectors (per més que aquesta veritat elemental siga tan difícil de capir per a tants titulars universitaris). En aquesta hora, *Les teories de la recepció literària* forneix un instrument formidable per situar els textos en el seu context sociològic i comunicatiu més encertat.

J. G.

Cultura de masses i postmodernitat, d'Enric Marín i Joan Manuel Tresserras. Edicions 3i4, València, 1994. Premi d'Assaig «Joan Fuster», 267 pp.

Hereus de l'encara fructífera dialèctica entre *apocalíptics* i *integrats* (posada en circulació per Umberto Eco ara fa trenta anys a propòsit de l'actitud dels intel·lectuals occidentals davant la cultura de masses), heus ací un assaig polifònic que ve a decantar-se clarament, si no en favor dels «integrats», sí en contra dels «apocalíptics». Enric Marín i Joan Manuel Tresserras (ambdós professors d'Història de la Comunicació a la Universitat Autònoma de Barcelona) elaboren una interessant teoria a l'entorn de la cultura massiva del nostre temps, els seus orígens, les seues realitats i la visió que tradicionalment n'han ofert determinades instàncies intel·lectuals. Enfront de l'opinió d'aquestes —generosament divulgada, per cert, a través de mecanismes industrials i, al seu torn, també massius—, el duo català no creu que la cultura de masses supose necessàriament un empobriment o un augment de l'*alienació* (per dir-ho amb un terme de tradició marxista) dels individus.

De fet, davant un cert consens intel·lectual que oposava a la cultura propiciada pels *mass media* tot el ventall de manifestacions aixoplugades sota el rètol de «cultura popular», Marín i Tresserras hi realitzen una de les afirmacions més provocadores del volum: la cultura de masses és la cultura popular dels nostres dies.

En realitat, no sembla que ambdues realitats puguin ser col·locades al mateix nivell, ni tan sols amb propòsits estrictament teòrics. Al capdavant, la «cultura de masses» és més un continent que no un contingut, i d'aquí la seua diversitat congènita. El que resulta inapel·lable, tanmateix, és l'extraordinari valor de la revisió crítica que Marín i Tresserras realitzen d'un ingent material dedicat, en els darrers anys, a *diabolitzar* la cultura de masses. Només per aquest propòsit de *desinfectant* discursiu el premi d'assaig «Joan Fuster» del 1994 és una lectura àmpliament recomanable.

J. G.